

II. SOCIALINIO DARBO TEORIJA IR PRAKTIKA

SUBSIDIARUMO PRINCIPAS SOCIALINIAM DARBUOTOJUI SĄVEIKAUJANT SU KLIENTU

**Donata Petružytė,
Dr. Sigita Girdzijauskienė**

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Socialinio darbo katedra
Didlaukio g. 47, 08303 Vilnius
Telefonas 268 72 53
Elektroninis paštas do@takas.lt
Sigita.Girdzijauskiene@fsf.vu.lt

Doktorantė Lijana Gvaldaitė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Edukologijos katedra
Didlaukio g. 47, 08303 Vilnius
Telefonas 267 52 44
Elektroninis paštas mildos11@takas.lt

Pateikta 2004 m. kovo 19 d.

Parengta spausdinti 2004 m. spalio 28 d.

Santrauka

Subsidiarumas išreiškia paprastą, bet esminę idėją, kurios šalininkai dažnai patys to nežinodami esame. Šią idėją būtų galima apibūdinti taip: kiekvienas asmuo arba organizacija, turinti didesnę galią, turi padėti silpnesniam taip, kad neužgožtų jo laisvės ir skatintų jo savarankiškumą. Subsidiarumas taikomas daugelyje įvairių sričių (vadyboje, švietimo sistemoje, politikoje ir t. t.). Jis vadinamas visuotiniu principu, tinkančiu visoms socialinio gyvenimo formoms. Todėl šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kaip subsidiarumo principas gali būti taikomas socialiniame darbe, socialiniam darbuotojui sąveikaujant su klientu. Tyrime dalyvavo septyni respondentai iš Lietuvos, Vokietijos, Italijos ir JAV: socialinio darbo praktikai ir socialinio darbo specialistai, dirbantys mokslinį darbą. Atlikus kokybinį tyrimą paaiškėjo, kad subsidiarumo principo taikymo socialiniam darbuotojui sąveikaujant su klientu pagrindas – globalus požiūris į asmenį, pabrėžiant jo orumą ir vertingumą. Remiantis šiuo principu, socialinio darbuotojo tikslas yra padėti klientui savarankiškai spręsti savo problemas, realizuojant visas savo ir savo aplinkos teikiamas galimybes. Siekdami šio tikslo, socialiniai darbuotojai dažniausiai renkasi tokias darbo formas, kurios padėtų sukurti kliento ir kitų žmonių solidarumą (pvz.: savipagalbos grupės, šeimos ir savanorių įtraukimas ir kt.). Kita vertus, kliento ir jo aplinkos įgalinimas reikalauja daugiau laiko, pastangų, profesinių sugebėjimų ir t. t. Vis dėlto dirbti pagal subsidiarumo principą naudinga ir prasminga: užtikrinama pagarba kiekvienam, dalyvaujančiam pagalbos procese, geriau tenkinami jų poreikiai, pasiekiami ilgalaikiai rezultatai.

Pagrindinės sąvokos: socialinis darbas, saveika su klientu, subsidiarumo principas.

1. Įžanga

Subsidiarumo principas buvo suformuluotas krikščioniško socialinio mokymo atstovų XX a. pirmoje pusėje. Ilgainiui jis tapo plačiai taikomas daugelyje įvairių sričių: politikoje, teiseje, ekonomikoje, vadyboje ir pan.

Klasikinis subsidiarumo principo apibrėžimas teigia, kad „*tai, ką atskiri žmonės gali pasiekti savo iniciatyva ir savo jėgomis, negali būti atimta iš jų ir paskirta visuomenei, nes taip nusižengiama teisingumui; jei į tai, ką gali pasiekti ir sėkmingai užbaigti mažesnės ir kitų vadovaujamos bendruomenės, pretenduoja didesnės ir organizuotesnės bendruomenės, tai yra labai žalingas dalykas ir ardo visą visuomeninę tvarką. Juk bet kokia intervencija socialinėje srityje pagal savo esmę ir sampratą yra subsidiari; ji privalo paremti socialinio kūno dalis, tačiau niekada neturi jų sunaikinti ar praryti*“ (Quadragesimo anno, 1933, p. 66).

Taigi subsidiarumo principas liepia turintiesiems didesnę galią apriboti savo kompetencijas žemesniųjų grandžių atžvilgiu, neužgožti jų, kita vertus, įpareigoja aukštesnes grandis paremti, stiprinti ir teikti pagalbą silpnesnėms grandims.

B. Castera (1994), O. Drape'as ir kiti, nagrinėjantys šio principo taikymo įvairiose srityse patirtį, mano, kad subsidiarumas yra labai vertingas „sveiko proto“ principas. Jo taikymas užtikrina demokratijos įgyvendinimą, ugdo pilietinę visuomenę, neleidžia susikurti aprūpinimo mentalitetui, priešingai, skatina iniciatyvumą, savarankiškumą, atsakomybę. Jį taikant problemos sprendžiamos individualiai, taip išvengiama sumasinimo ir anonimiškumo, ir svarbiausia – subsidiarumas užtikrina asmens orumo ir prigimtinių teisių apsaugą. M. Spiekeris (2000), B. Castera (1994), C. Delsol (1992) teigia, kad šis principas gali ir turi būti taikomas visose socialinio gyvenimo srityse, pradedant šeima, baigiant tarptautiniais santykiais¹.

Studijuojant užsienio ir lietuvių literatūrą, iš tiesų galima rasti nemažai medžiagos apie šio principo taikymą įvairiose srityse (politikoje, vadyboje, švietimo sistemoje ir kt.). Ši tema mažai nagrinėta socialinio darbo sektoriuje, kuriame ginami labai svarbios vertybės ir principai, subsidiarumas. Subsidiarumo principo taikymo socialiniame darbe galimybės Lietuvoje dar nenagrinėtos. Nepaisant to, yra socialinių darbuotojų, žinančių šį principą ir teigiančių, kad taiko jį savo darbe. Todėl manome, kad būtina atlikti tyrimą, kuriuo būtų siekiama išsiaiškinti, kokie yra socialinio darbo (socialinio darbuotojo ir kliento sąveikos lygmeniu) ypatumai taikant subsidiarumo principą, tai yra:

- 1) koks socialinių darbuotojų, dirbančių pagal subsidiarumo principą, požiūris į klientus ir profesinis santykis su jais.
- 2) kokios pagalbos proceso etapų ypatybės, dirbant pagal subsidiarumo principą bei jį atitinkančias socialinio darbo formas.
- 3) ko subsidiarumo principas reikalauja iš socialinio darbuotojo kaip iš profesionalo. Kokie yra galimi subsidiarumo principo taikymo socialiniam darbuotojui sąveikaujant su klientu apribojimai.
- 4) kokie yra apribojimai subsidiarumo principo taikymo socialiniam darbuotojui sąveikaujant su klientu.

2. Tyrimo metodika

Metodas. Siekiant išsiaiškinti, kokia yra socialinio darbo specifika dirbant pagal subsidiarumo principą, buvo pasirinkta atlikti kokybinį interviu. Kaip teigia S. Stainback ir W. Stainbackas (1988), kokybinio tyrimo metodika leidžia susidaryti geresnį ir visapusiškesnį tiriamo reiškinių vaizdą. Be to, kokybiniu tyrimu siekiama suprasti tiriamą reiškinį, remiantis pačių respondentų perspektyva (Payne, 2000; Charmaz K., 2002). Kadangi subsidiarumo principo taikymo socialiniame darbe galimybės nėra nagrinėtos, respondentų, tiesiogiai savo darbe taikančių subsidiarumo principą, požiūris į šio principo taikymą gali geriausiai atskleisti šią temą.

¹ Subsidiarumo principas 1992 m. Mastrichto sutartyje (straipsnis 3b) buvo paskelbtas tolesnės Europos integracijos gaire. Taigi šiuo principu remiamasi Europos Sąjungos politikoje.

Respondentai. Respondentai buvo atrinkti tikslinės atrankos būdu, remiantis dviem kriterijais: respondentai turėjo būti socialinio darbo specialistai arba žmonės, ilgesnį laiką dirbantys socialinio darbo srityje ir gerai žinantys ir taikantys subsidiarumo principą. Paklaustas dėl dalyvavimo tyrime buvo išsiųstas elektroniniu paštu 14 žmonių (Lietuvoje, Vokietijoje, Italijoje, JAV). Atsakymai buvo gauti tik iš septynių respondentų: keturi iš jų dirba nevyriausybinėse organizacijose Lietuvoje, taip pat po vieną socialinį darbuotoją iš JAV, Vokietijos ir Italijos.

Tyrimo eiga ir duomenų analizė. Respondentams buvo pateikti aštuoni atviri klausimai apie subsidiarumo principo taikymą jų kasdiniame darbe, bei tokio darbo ypatumus. Visiems respondentams klausimai buvo pateikti jų gimtąja kalba. Atsakymus respondentai atsiuntė elektroniniu paštu. Jei tyrėjui reikėjo patikslinti informaciją, respondentai buvo klausiami papildomai.

Interviu analizuoti tokiu būdu: pirma, gauti respondentų atsakymai buvo koduojami dviejų nepriklausomų tyrėjų; palyginta kodų dermė; antra, buvo išskirtos temos, sugrupuotos į kategorijas; kategorijos suformuotos į struktūras ir apibendrintos teoriniais aiškinimais.

3. Tyrimo rezultatų aptarimas

3.1. Socialinio darbuotojo požiūris į klientą ir santykis su juo remiantis subsidiarumu

„Subsidiarumo principas suteikia daugiau galimybių eiti į susitikimą su asmeniu“ (respondentas (toliau – resp.)). Subsidiarumo principo taikymo pagrindu respondentai laiko asmens sampratą. Šios sampratos svarbiausias bruožas yra žmogaus orumo ir jo neginčijamo vertingumo pripažinimas. Iš to kyla siekis žiūrėti į klientą kaip žmogų, suvokiant jo pilnatvę. Reikia suprasti, kad dažnai daliniai, materialiniai poreikiai tik maskuoja begalinius asmens troškimus. Kiekvienas žmogus turi „aš“ pilnatvės ir laimės pilnatvės poreikį. Anot G. Vittadini (1997, p. 13), tai yra esminis žmogaus troškimas, ir visi kiti poreikiai tėra šio troškimo išraiška. Jei darbuotojas pripažįsta ir suvokia asmens poreikių visumą, tai specializuodamasis ties ypatingais, daliniais žmonių poreikiais gali geriau juos patenkinti. Suvokti žmogaus pilnatvę taip pat reiškia matyti jį neatskiriant nuo kitų, ypač nuo artimiausios aplinkos, žmonių, su kuriais susijęs jo likimas. Vienas iš respondentų teigia, kad pagal subsidiarumo principą „šeima yra pamatinė socialinės gerovės sistema“. Darbuotojas turi pripažinti, kad būtent artimiausia aplinka kuria asmenį, joje jis gali geriausiai patenkinti savo poreikius, joje jis gimsta, auga, bręsta, atsiskleidžia. Anot kito respondento, svarbu suprasti, kad „tik jo paties resursuose (jo ir jo sistemos) slypi galimi sprendimo variantai“. Dar vienas svarbus aspektas, kalbant apie darbuotojo požiūrį į klientą, yra suvokti jį kaip subjektą. Remiantis subsidiarumo principu, klientas turi būti laikomas ne socialinio darbuotojo veiklos objektu, o bendradarbiu. Svarbu pripažinti, kad šiam bendradarbiui netrūksta kompetencijos, kad „klientas yra pats geriausias ir, tiesą sakant, vienintelis savo problemos ekspertas“ (resp.). Darbuotojas neturi manyti, kad jis vienas tėra kompetentingas, vienas turi patirties. Ir kiti jos turi. Svarbu sugebėti įvertinti kitus, išvelgti jų galimybes. Žiūrint į klientą kaip subjektą, taip pat reikia pripažinti jo „laisvę renkantis ir pasirinkimo atsakomybę“ (resp.). Reikia atsisakyti požiūrio, kad socialinis darbuotojas „turi dirbti su problema, taip tarsi taisyty automobilį“ (resp.). Žmonėms reikia prisiimti atsakomybę už savo situaciją, už tai, ką jie turi padaryti. Žmonės neturi būti tik darbuotojo „pedagoginės veiklos objektai“ (resp.).

Norėtųsi pabrėžti, kad toks požiūris į žmogų neturėtų būti būdingas vien darbuotojo santykiams su klientu. Suprasti žmogų kaip visumą, globaliai, pripažinti jo vertę, laisvę ir atsakomybę, suvokti jį neišskiriant iš jo artimiausios aplinkos yra būtina bendraujant su visais pagalbos proceso dalyviais: ir kolegomis, ir kliento artimaisiais, savanoriais, ir kt. Svarbu, kad socialinis darbuotojas neužmirštų ir savęs.

Kas gi būdinga socialinio darbuotojo, savo veikloje besivadovaujančio subsidiarumo principu ir besiremiančio pateiktu požiūriu į žmogų, santykiui su klientu? Pirmiausia svarbu

tai, kad būtų užmegztas abipusio pasitikėjimo ryšys. Kaip teigia respondentas, tai kyla iš „*pagarbos kitam ir sugebėjimo pripažinti kito vertę*“. Antra, kadangi klientas (ir kiekvienas kitas, dalyvaujantis pagalbos procese) suvokiamas kaip asmuo, pripažįstamas jo vertingumas, orumas, kompetentingumas, būtina, kad socialinis darbuotojas su juo bendraudamas atsiskaitytų „*visažinio statuso*“ (resp.). Darbuotojai, dirbantys pagal subsidiarumo principą, stengiasi priimti kitą žmogų tokį, koks jis yra, pripažinti jo pilnatvę, ne tik matyti, suprasti jo problemas, bet ir sugebėti išžvelgti jo galias, jo jėgą. Tuomet darbuotojo ir kliento santykis tampa bendradarbiavimo santykiu. Į klientą (ir į kiekvieną kitą: savanorį, kliento šeimos, bendruomenės narį) kreipiamasi kaip į lygiavertį, kiekvienas kviečiamas dirbti kartu. Tai skatina abipusio mokymosi nuostatos formavimąsi: „*aš esu tas, kuris semiuosi iš žmogaus, o pastarasis semiasi iš manęs*“ (resp.). Tokia nuostata ir yra viena iš santykio su klientu dirbant pagal subsidiarumo principą charakteristikų. Šiam bendradarbiavimo santykiui taip pat būdinga tarpusavio priklausomybė. Socialinis darbuotojas, klientas, jo šeimos nariai (ir kiti) turi bendrą tikslą, turi kartu dirbti bendrą darbą, siekdami, kad kiekvienas, kas dalyvauja pagalbos procese, atskleistų ir realizuotų savo galias ir tokiu būdu galėtų pats išspręsti savo problemas. Iš šio bendro tikslo ir kyla tarpusavio priklausomybė. Ne kliento priklausomybė nuo socialinio darbuotojo, bet tarpusavio priklausomybė. Kaip teigia respondentė, „*Tai reiškia, kad jis priklauso nuo manęs, o aš nuo jo dėl įvairių dalykų. Aš ir jis turime bendrą tikslą ir siekiant šio tikslo vienas yra priklausomas nuo kito*“.

Taigi galima teigti, kad subsidiarumo principo taikymo socialiniam darbuotojui sąveikaujant su klientu pagrindas yra globalus asmens suvokimas, žmogaus orumo ir vertingumo, jo giliausių poreikių ir prigimtinių solidarumo ryšių pripažinimas, žiūrėjimas į jį kaip į subjektą. Tai turėtų būti būdinga socialinio darbuotojo požiūriui į kiekvieną asmenį: klientą, savanorį, save... Iš tokio požiūrio kyla bendradarbiavimo santykis su kiekvienu pagalbos proceso dalyviu. Tai santykis, kuriam būdingas abipusis pasitikėjimas, abipusio mokymosi nuostata ir tarpusavio priklausomybė.

3.2. Socialinio darbo tikslas dirbant pagal subsidiarumo principą

Įsakyme dėl socialinių darbuotojų kvalifikacinių reikalavimų ir atestavimo tvarkos patvirtinimo (2002) teigiama, kad „*socialinio darbo vizija (idealus siekis) – suteikti galimybę žmonėms (grupėms, bendruomenėms) savarankiškai įveikti iškilusias socialines problemas*“. Respondentai teigia, kad remiantis subsidiarumo principu socialinio darbo tikslas taip pat yra pagalbos reikalingų asmenų įgalinimas spręsti savo problemas. Vis dėlto respondentai pabrėžia, kad svarbu suvokti žmogų plačiau, ne tik kaip turintį problemų.

Subsidiarumo principas yra subordinuotas bendrajam gėriui¹. Tad autoritetas, besivadovaujantis šiuo principu, teikdamas paramą žemesniosioms grandims ir gerbdamas jų autonomiją, pirmiausia turi siekti sukurti sąlygas kuo platesnei visų narių sklaidai, savirealizacijai. Taigi ir socialinis darbuotojas savo darbu turi „*padėti žmogui tapti „prisuktu“, „pakrautu“ autonomiškai sprendžiant savo problemas taip, kad žmogus, šeima galėtų išreikšti visas savo potencijas*“ (resp.).

Bendrasis gėris kalba apie visų narių sklaidą. Tad ir socialiniame darbe socialiniam darbuotojui tenka uždavinys rūpintis kitų pagalbos proceso dalyvių galių atradimu, atskleidimu, skatinimu jomis naudotis: „*turiu žiūrėti, ką kitas turi – žmogus, šeima, grupė, bendruomenė ar organizacija ir eiti papildant*“ (resp.). Socialinis darbuotojas turi sugebėti išžvelgti ne tik kliento, bet ir jo aplinkos, bendruomenės išteklius, juos mobilizuoti, padėti kolegoms ir savanoriams atrasti savo gebėjimus juos ugdyti, ir šitaip kiekvieną, dalyvaujantį pagalbos procese, paskatinti savaip prisidėti, sudaryti kiekvienam sąlygas realizuoti save.

¹ Bendrasis gėris yra visuma tokių visuomeninio gyvenimo sąlygų, kurios leidžia ir grupėms, ir atskiriems savo nariams lengviau ir greičiau pasiekti jiems įmanomą tobulumą (pagal Höffner, 1996).

3.3. Socialinio darbuotojo vaidmuo pagal subsidiarumo principą

Reikia eiti „*nuo vieno gyvenimo upelio prie kito*“ (Fisher, 1992, p. 83): vienur nerangiai prigimčiai atlaisvinti kelią, kitur pastatyti užtvanką, kuri audringai prigimčiai padėtų sukaupti jėgas. Kaip teigia viena respondentė, socialinio darbuotojo „*tikslas yra išlaisvinti žmogų*“. Siekiant šio tikslo, reikia atsisakyti minties, kad „be manęs niekas negali įvykti, aš turiu viską žinoti“, atsisakyti noro būti dėmesio centre. Reikia būti ramiam, šaltakraujiškam ir neskubriam. Turėti sugebėjimą „*kantriai pasitikėti natūraliais procesais kaip sodininkas*“ (Fisher, 1992, p. 83). Vienas respondentas tai vadina taip: subsidiarumo principas „*reikalauja palengvintojo (angliškai – *facilitator*) sumanumo, meistriškumo ir kantrybės, asmens, kuris padėtų kitiems tapti tuo, kuo jie yra, nors patys dar ir gerai nežinotų, kas jie yra*“.

Kita vertus, atliekant tokį vaidmenį, reikia dėti daug pastangų. Autoriteto, dirbančio pagal subsidiarumo principą, vaidmuo neišnyksta, nesumažėja, bet pasikeičia. Subsidiarumo principas iš socialinio darbuotojo reikalauja dėti daugiau pastangų, „*padaryti viską, kas įmanoma, kad įgalintum klientą*“ (resp.), nueiti kelio galą kartu su žmogumi (grupe, bendruomene), siekiant jam padėti, o kartais netgi „*peržengti savo užduoties ribas*“ (Vittadini, 1992, p. 14), jei reikia, skirti minutę laiko daugiau, nei priklauso.

Taigi remiantis subsidiarumo principu, socialinis darbuotojas turi padėti žmonėms ir jų grupėms, susiduriantiems su sunkumais, realizuojant jų uždavinius ir pagrindinį savo pašaukimą. Vis dėlto teikdamas pagalbą jis neturi primesti savęs ir juos užgožti. Jis privalo pripažinti jų atsakomybę ir pasirinkimo laisvę.

3.4. Reikalavimai socialiniam darbuotojui, dirbančiam pagal subsidiarumo principą

Šio principo taikymas savo darbe kelia tam tikrus reikalavimus pagal jį dirbantiems asmenims.

- Didelės pagarbos kitam (resp.). Subsidiarumo principas iš socialinio darbuotojo reikalauja nuostatos, kad kiekvienas yra lygiai taip pat vertingas ir vertas pagarbos. Kaip teigia respondentas, šis principas „*leidžia eiti į susitikimą su asmeniu*“, suprasti jo vertę ir orumą. Tai skatina socialinį darbuotoją gerbti kito laisvę, autonomiją ir kartu įpareigoja atsakomybei.

- Sugebėjimo pastebėti ir įvertinti savo ir kitų žmonių galimybes, išteklius. Socialinis darbuotojas turėtų sugebėti išvelgti savo pranašumus (taip pat ir trūkumus) bei kitų žmonių – klientų, jų šeimų narių, savanorių gabumus, polinkius, išvelgti jų stiprybes, galias. Kaip teigia respondentas, subsidiarumo principas reikalauja savybių asmens, kuris „*galėtų padėti kitiems tapti tuo, kuo jie yra, nors jie patys dar gerai ir nežino, kas jie yra*“ (resp.).

- Atvirumo, pasitikėjimo ir tikėjimo žmonėmis. Respondentai mano, kad subsidiarumo principas iš socialinio darbuotojo reikalauja atvirumo: „*atvirumo kliento sistemų, tinklų pasauliui*“ (resp.), sugebėjimo juos suprasti. Taip pat pasitikėjimo ir tikėjimo jais, egzistencinio atvirumo. Tai reiškia nepaneigti galimybių, tikėti, kad kiekvienas žmogus jų turi labai daug: „*be galingis gyvenimo turtingumas kartais išsprendžia problemą geriau negu grupė specialistų*“ (resp.).

- Daugiau pastangų ir laiko. Subsidiarumas reikalauja kito asmens vertingumo ir orumo pripažinimo, o tai įpareigoja atsakomybei. Todėl galima sakyti, kad subsidiarumo principas iš socialinio darbuotojo reikalauja dėti daugiau pastangų, „*padaryti viską, kas įmanoma*“ (resp.), o kartais netgi „*peržengti savo užduoties ribas*“ (Vittadini, 1992, 14). Pagarba kliento autonomiškumui, sprendimo ir veikimo laisvei reikalauja dirbti įgalinimo darbą. Tai reiškia dirbti taip, kad socialinis darbuotojas ilgainiui taptų nebereikalingas. Todėl skirti daugiau pastangų ir laiko reiškia ne tik padaryti viską, kas įmanoma, bet ir ugdyti kliento savarankiškumą, atsakomybės jausmą, sugebėjimą veikti autonomiškai. Tai yra sudėtingiau. Juk, pasak respondento, „*lengviau padaryti už žmogų*“, negu jį įgalinti.

- Sumanumo, meistriškumo kita įgalinti. Tokia nuostata (pagarba klientui ir siekis padėti jam savarankiškai spęsti savo problemas) iš socialinio darbuotojo reikalauja ne tik daugiau

pastangų ir laiko, bet ir meistriškumo ir netgi talento. Dirbant pagal subsidiarumo principą, svarbu sugebėti be išankstinių nuostatų priimti klientus ir jų rūpesčius, padėti jiems prisiimti savo atsakomybę ir „išlaikyti juos *įsipareigojusius (...), net jei jie nori išsisukti, bandydami socialiniam darbuotojui užkrauti savo atsakomybę*. Iš socialinio darbuotojo subsidiarumo principas taip pat reikalauja sugebėjimo „*padėti žmogui drąsiai sutikti savo elgesio pasekmes, nesistengiant nuo jų apsaugoti*“ (resp.).

- „Kantrybės“ (resp.). Subsidiarumas reikalauja palengvintojo kantrybės. Kantrybės asmens, kuris „*galėtų padėti kitiems tapti tuo kuo jie yra*“ (resp.). Kantrybės žmogaus, kuris padėtų asmeniui, reikalingam pagalbos, atrasti savo jėgą, galią bei esančiam neaiškioje, sudėtingoje situacijoje prisiimti atsakomybę. Subsidiarumas iš socialinio darbuotojo reikalauja kantrybės žmogaus, kuris yra pasiruošęs kartu nueiti kelio galą, kartais net nesitikėdamas, kad kitas pasikeis.

- Noro kontroliuoti, vyrauti, primesti savo požiūrį apribojimo. Pasak respondentų, dirbant pagal subsidiarumo principą pirmasis dalykas, kurį turi išmokti socialinis darbuotojas – tai atsisakyti noro perimti kliento problemą ir pabandyti pačiam ją išspręsti. Iš tiesų subsidiarumas reikalauja apriboti savo kompetenciją, norą primesti savo požiūrį ir atsisakyti vertybių. Subsidiarumas reiškia, kad pagalba yra „*kliento ir institucijos sistemų sąveika, kurioje svarbiausia – kliento tikslai*“ (resp.). Kaip teigia viena respondentė, šis principas iš jos reikalauja „*atsisakyti noro viską kontroliuoti ir kad visi elgtųsi taip, kaip man atrodo teisingiausia...*“.

- Savo poreikių supratimo. „*Dirbant pagal subsidiarumo principą (...) reikia suvokti, kad ne tik kitas, bet ir aš turiu poreikių*“ (resp.). Neužmiršti, kad ne tik klientas (ar savanoris) yra asmuo, turintis įvairių dalinių poreikių, visuotinį savirealizacijos poreikį, ne tik kiti yra asmenys, su neatskleistomis galimybėmis arba tam tikrais ribotumais. Socialinis darbuotojas ir save turi suvokti remdamasis subsidiarumo principu. Reikia pripažinti, kad ir jis turi teisę veikti laisvėje savo iniciatyva, realizuoti savo kūrybiškumą bei sulaukti kitų paramos, paskatinimo, pagalbos. Kaip teigia M. Spiekeris (1995a, p. 43), subsidiarumo principas apsaugo autoritetą nuo per didelių ir nepagrįstų reikalavimų.

- Samoningo pagalbos proceso stebėjimo. Taigi subsidiarumo principas daug reikalauja iš socialinio darbuotojo: gerbti kitą asmenį, vertinti ir tikėti jo sugebėjimais; taip pat būti pakankamai sumaniam, įdėti daug pastangų ir laiko, kad įgalintų klientą; matyti savo ribotumus ir susilaikyti nuo noro „daryti už“; galiausiai būti kantriam laukiant rezultatų. Iš tiesų veikti subsidiariai labai sunku. Todėl socialinis darbuotojas, dirbdamas pagal šį principą, turi nuolat permąstyti savo darbą. Pasak respondento, jis „*turi nuolat galvoti ir sąmoningai žiūrėti, kad veiktų subsidiariai, nes žmogus (ar organizacija) toks jau sutvėrimas, kad yra linkęs verčiau pats padaryti, o ne įgalinti kitą asmenį ar organizaciją*“.

3.5. Pagalbos proceso ypatybės dirbant pagal subsidiarumo principą

Kai kurių respondentų teigimu, pagalbos procesas dirbant pagal subsidiarumo principą neįgyja jokių ypatingų bruožų. Vienas respondentas savo nuomonę paaiškina taip: „*aš suvokiu subsidiarumo principą kaip socialinio darbo esminę nuostatą (...), tiesiog neįsivaizduoju, kad būtų galima dirbti kitaip, ir kad tai būtų prasminga*“.

Kiti respondentai vis dėlto išskiria keletą pagalbos proceso etapų ypatybių, kurias pabrėžia subsidiarumo principas. Čia jas ir pateiksime.

I. Susipažinimo ir prašymo priėmimo fazė. Čia išėities taškas yra susitikimas. Jo metu svarbu „*atsisakyti išankstinių nuostatų*“ (resp.) ir priimti klientą tokį, koks jis yra. Paradoksalu, bet toks žmonių, kokie jie yra, priėmimas išlaisvina juos keistis. Ši priėmimo nuostata, pagalba klientui, jo kaip asmens vertinimas leidžia augti kliento savigarbai ir kompetencijos jausmui, o tai ir „*yra pasikeitimo pagrindas*“ (resp.).

II. Problemos apibrėžimas ir darbo pradžia. Klientas dažniausiai „*jaučiasi visiškai pralaimėjęs, jaučiasi esąs visiškoje sumaištyje ir mano, kad tik ekspertas gali viską sutvarkyti*“ (resp.). Socialinis darbuotojas turi po truputį padėti jam pamatyti tą sumaištį kaip kontroliuojamą problemą ir išskaidyti ją į įvykdomus darbus. Šioje fazėje taip pat labai svarbu suprasti

savo pašnekovo galimybes, nes būtent nuo jų, remiantis subsidiarumo principu, pradedama teikti pagalba.

III. Tikslų formulavimas ir planavimas. Čia visada pirmenybė turi būti teikiama kliento tikslams, suderinant juos su institucijos galimybėmis, prioritetais. Šiame etape būtina, kad socialinis darbuotojas „*padėtų klientui rasti žmones, susijusius su šia problema*“ (resp.). Jis turi padėti jiems kartu išsiaiškinti problemą, išskaidyti ją į atliktinus darbus bei pasiekti sutarimą ir įsipareigoti.

IV. Intervencija. Pasak respondento, socialinio darbuotojo uždavinys yra „*padėti klientui pradėti*“ ir „*palaikyti procesą*“. Reikia padėti klientui ir kitiems pagalbos proceso dalyviams išlaikyti įsipareigojimą, įgyvendinti tai, dėl ko buvo susitarta. Respondentų teigimu, intervencijos metu socialinis darbuotojas turi siekti kliento savarankiškumo: „*darbą organizuoti taip, kad neatsirastų priklausomybė nuo padėjėjo*“ (resp.). Galiausiai klientas turi „*atsidurti tokioje situacijoje, kad jis pats toliau galėtų vystyti savipagalbos formas*“ (resp.). Kita vertus, socialinis darbuotojas taip pat turi „*teikti pagalbą davimo prasme*“ (resp.). Tai reiškia duoti tai, ko asmuo neturi, „*daryti kartu su juo tai, kas nepavyksta, kad išmoktų ir kitą kartą galėtų pats tai padaryti*“ (resp.). Svarbu pabrėžti, kad, remiantis subsidiarumo principu, intervencijos metu būtų ieškoma priežasčių ir siekiama ne trumpalaikių, o ilgalaikių pokyčių.

V. Pagalbos proceso įvertinimas. Čia taip pat labai svarbus kuo aktyvesnis kliento ir kitų žmonių (pvz.: šeimos narių) dalyvavimas. Būtina sudaryti kuo geresnes sąlygas „*klientui kalbėti, išreikšti savo nuomonę*“ (resp.). Šiame etape darbuotojas kartu su klientu ne tik įvertina atliktą darbą, bet taip pat turi „*užbaigti procesą ir pereiti prie kitų žingsnių*“. Respondento nuomone, tikra pabaiga yra tik socialiniam darbuotojui, bet ne klientui. Pastarasis toliau tęsia darbą, tik jau savarankiškai.

Baigiant šį skyrelį galima pasakyti, kad svarbiausias pagalbos proceso bruožas, dirbant pagal subsidiarumo principą, yra aktyvus kliento dalyvavimas jame, kylantis iš socialinio darbuotojo nuostatos, kad ne jis, o pats klientas turi spręsti savo problemas. Socialinis darbuotojas yra tas, kuris „palengvina“, palydi, padeda klientui pradėti, palaiko procesą ir užbaigia kartu su klientu, ne sukurdamas jo priklausomybę, bet padėdamas jam pereiti prie savarankiškesnio gyvenimo.

3.6. Socialinio darbo modeliai ir formos, atitinkantys subsidiarumo principą

Taikant įvairius modelius ir metodikas, būtina atsižvelgti ir į įvairius asmens sampratos aspektus: asmens vertingumo pripažinimas neleidžia pervertinti tam tikrų darbo priemonių, metodų, bet skatina juos taikyti lanksčiai, kūrybiškai, visada atsižvelgiant į konkrečią situaciją. „*Pagarba žmogaus asmeniui (...) leidžia tiksliau naudoti techniką*“ (Vittadini, 1992, p. 5). Svarbu pabrėžti, kad subsidiarumo principą atitinkantys socialinio darbo modeliai ir darbo formos ypač remiasi vienu iš šių asmens sampratos aspektų: socialinio darbuotojo požiūriu į klientą, nepaneigiant jo ir jo artimiausios aplinkos tarpusavio santykių, solidarumo įsipareigojimų bei šiuose santykiuose slypinčių išteklių.

Pirmiausia respondentai kalba apie socialinio darbo modelius, požiūrius. Vienos respondentės nuomone, „*nėra tokio modelio ar požiūrio, kuris tiesiogiai išreikštų subsidiarumo principą*“. Bet kuris iš šių modelių, kuriais remiasi socialiniai darbuotojai, gali gerbti subsidiarumo principą. Tereikėtų pabrėžti tai, kad vieni iš jų labiau palengvina šio principo įgyvendinimą, kiti – mažiau. Ta pati respondentė teigia, kad subsidiarumo principo įgyvendinimą palengvina bendruomeniniai modeliai, kurie „*atsižvelgia į santykius su žmonėmis ir jų tarpusavio priklausomybę*“. Kaip priešpriešą galima išskirti medicininį, klinikinį modelį. Šiam modeliui būdingas požiūris į klientus kaip į ligonius ir į socialinį darbuotoją kaip gydytoją, nuo kurio priklauso visas pasveikimo procesas. Šis modelis sukuria kliento priklausomybę nuo darbuotojo, būtent dėl to ir yra labiau atitolęs nuo subsidiarumo.

Kitas dalykas, kurį mini respondentai, tai tam tikros socialinio darbo formos, metodai, atitinkantys subsidiarumo principą. Galima įžvelgti, kad jiems visiems būdingas žmonių tarpusavio ryšių sustiprinimas, socialinio darbuotojo ir kliento „tarpinių grandžių“ kūrimas, sie-

kiant išvengti pastarojo priklausomybės nuo darbuotojo. Apibendrinant respondentų nuomones, galima išskirti tokias darbo formas, atitinkančias subsidiarumą:

- Šeimos, socialinio tinklo, bendruomenės įtraukimas į pagalbos procesą.

Remdamasis subsidiarumo principu, socialinis darbuotojas turėtų ne tik pats palydėti klientą, bet ir „*pasistengti, kad kiti jį palydėtų*“ (resp.). Darbuotojas negali klientui padėti visą gyvenimą. Reikalinga nuostata: „*pirma esu aš, kuris tau padedu, o po to padedu tau atrasti žmones, kurie taip pat tau gali pagelbėti*“ (resp.). Pirmiausia tai gali būti šeimos nariai arba socialinis tinklas: kaimynai, draugai, giminės arba bendradarbiai. Kitas respondentas taip pat kalba ir apie bendruomenės svarbą. Jis pateikia savo darbo patirtį: dirbant individualiai su klientais, paraleliai jie yra „*infiltruojami*“ į bendruomenines veiklas“, kurias organizuoja ta pati organizacija. Taigi dirbant pagal subsidiarumo principą svarbu suprasti, kad „*visi resursai pagalbai priklauso nuo paties kliento ir pirmiausiai jų reikėtų ieškoti jo paties artimiausioje aplinkoje, jo paties sistemoje*“ (resp.).

- Šeimos, socialinio tinklo ir bendruomenės sustiprinimas, siekiant padėti klientui

Socialinis darbuotojas, remdamasis subsidiarumo principu, turėtų dirbti ne tik su atskiru klientu, bet pamatyti, kad dalis jo problemų kyla iš to, kad žmonės ir jų grupės, su kuriais susijęs jo likimas, nėra pajėgūs gerai vykdyti savo uždavinių. Kaip teigia respondentas, tai yra orientacijos į šeimą ir vietos bendruomenę nuostata. Jo nuomone, socialinis darbuotojas apskritai neturėtų teikti tiesioginių paslaugų klientui tol, kol neatliks viso įmanomo bendruomenės įgalinimo darbo: „*suorganizavo savanorius pagalbininkus, „sujautrino verslininkus“, padarė viską, kas įgalina kaimynus*“. Iš teisių subsidiarumo principas teigia, kad yra „*daug efektyviau sukcentruoti dėmesį ties didesniu socialiniu vienetu, siekiant, kad jis padėtų mažesniai įvykdyti tai, ką pastarasis privalo įvykdyti, negu sutelkti visas pastangas į atskirą individą*“ (resp.).

- Savipagalbos grupės

Remdamasis subsidiarumo principu, socialinis darbuotojas taip pat daug dėmesio turėtų teikti savipagalbos grupėms. Turėtų padėti joms kuriantis, „*tarpininkauti siunčiant reikiamus asmenis į tas grupes, palaikyti juos savipagalbos grupėse ir stiprinti jų sugebėjimus*“ (resp.). Svarbos tokiai darbo formai suteikimas kyla iš „*klientų kompetencijos, pažinimo ir patirties įvertinimo*“ (resp.), taip pat iš nuostatos, kad socialinis darbuotojas nėra vienintelis, kuris viską žino. Šios grupės palengvina subsidiarumo įgyvendinimą, nes nesukuria kliento priklausomybės nuo socialinio darbuotojo, leidžia klientams nepasijusti vienišais ir bejėgiais sprendžiant savo problemas, padeda atrasti ryšius su žmonėmis, kurie susiduria su tais pačiais sunkumais.

- Savanoriškas darbas

Subsidiarumo principas taip pat pabrėžia ir savanorių vaidmenį teikiant paslaugas klientams. Svarbiausias jų vaidmuo tiesioginiame darbe su žmogumi, šeima arba grupe galėtų būti, anot respondentų, santykio su klientu kūrimas, kuris galėtų būti atrama klientui. Darbuotojas labiau susitelkia į sudėtingų, kompleksinių problemų sprendimą. Tai yra svarbu, nes reikia, kad klientas pagalbos procese patirtų ne tik profesionalo – kliento, bet ir žmogaus – žmogaus santykį. Savanorių indėlis gali taip pat būti svarus ir organizuojant kitokią pagalbą (stovyklas, dienos centrų veiklą ir t. t.). Respondento teigimu, socialiniai darbuotojai turi sudaryti reikalingas sąlygas, „*suorganizuoti materialinius resursus*“, apmokyti savanorius ir patys nesikišti, palikti erdvę savanorių kūrybiškumui, jei jie yra pasiryžę ką nors suorganizuoti. Remiantis subsidiarumo principu, „*socialinis darbuotojas neturėtų daryti to, ką gali padaryti savanoris*“ (resp.).

- Komandinis darbas

Ši darbo forma taip pat „*atitinka subsidiarumo kryptį*“ (resp.). Ji kyla iš sugebėjimo vertinti kitų (šiuo atveju kolegų) patirtį, kompetenciją, išteklius, jų įnešamą indėlį. Komandinis darbas taip pat remiasi manymu, kad ir socialinis darbuotojas turi poreikį, jam irgi reikia pagalbos, palaikymo, paskatinimo, o kartais ir pavadavimo. „*Darbuotojas perdegs, jei pats vienas bandys pakelti visą kliento kančią*“ (Sanicola, 2002, p. 51). Jis turi pasidalyti su kitais, kad privestų klientą prie autonomijos. Viena respondentė, kalbėdama apie komandinį darbą, jo svarbą argumentuoja taip: „*būsime blogi mokytojai, jei patys tarpusavyje nepadėsime*“.

Taigi apibendrinant šį skyrelį galima teigti, kad nėra tokių socialinio darbo modelių, teorijų, kurie tiksliai atitiktų subsidiarumo principą, išskyrus tai, kad vieni labiau palengvina jo įgyvendinimą, kiti – mažiau. Palengvina tie, kurie pabrėžia santykius su žmonėmis ir jų tarpusavio priklausomybę (bendruomeninė), ir mažiau atitinka tie, kurie sukuria kliento priklausomybę nuo socialinio darbuotojo (klinikinė). Kalbant apie socialinio darbo formas, kurios atitiktų subsidiarumo principą, galima išskirti vieną jų bendrą bruožą – tai pagalba klientui sukuriant arba atkuriant solidarumo ryšius su kitais žmonėmis tam, kad jis netaptų priklausomas tik nuo socialinio darbuotojo. Vis dėlto nėra ypatingų darbo formų taikant subsidiarumo principą. Svarbūs visi socialiniams darbuotojams žinomi metodai ir darbo formos. Tik subsidiarumo principas iškelia tam tikrus prioritetus: pabrėžia tarpinių grandžių ir solidarumo tinklų kūrimą.

3.7. Subsidiarumo principo taikymo socialiniam darbuotojui sąveikaujant su klientu apribojimai

Galima išskirti du dalykus, kuriuos respondentai paminėjo, kalbėdami apie subsidiarumo principo taikymo apribojimus: 1) kas trukdo įgyvendinti šį principą, ką reikėtų keisti ir 2) kodėl sunku dirbti pagal jį.

Pirmiausia aptarsime kliūtis, trukdančias įgyvendinti subsidiarumo principą. Pagrindinė kliūtis – tai jau minėtas autoritarinis mentalitetas, kuriam būdingas noras priimti sprendimus už žmones, požiūris į juos, kaip į objektus, manymas, kad tik autoritetas (pavyzdžiui, socialinis darbuotojas ar valstybė) gali išspręsti žmonių problemas. Viena respondentė teigia, kad „Lietuvoje vis dar vyrauja įsitikinimas, kad tikrą socialinį darbą gali dirbti tik valstybinės institucijos“. Žmonės neatsisako lūkesčio, kad valstybė spręstų jų problemas, o valdžios atstovai įsitikinę, kad valstybė pajėgi tai padaryti. Iš tiesų siekiant įgyvendinti subsidiarumą, būtina keisti tokį mąstymą ir skatinti kuo didesnę žmonių aktyvumą sprendžiant jų problemas. Keičiantis mentalitetui, turėtų nykti uždaro tipo institucijos (pavyzdžiui, valstybiniai vaikų globos namai) ir plėstis trečiasis sektorius. „Valstybė turi leisti, kad problemas pirmiausia spręstų patys žmonės“ (resp.). Tam reikia sudaryti palankias sąlygas kurtis pilietinėms iniciatyvoms.

Kaip apribojimą respondentai taip pat išskiria tam tikrus sunkumus, patiriamus taikant subsidiarumo principą. Respondentas teigia, kad „apribojimas yra tas, jog dirbant pagal šį principą pagalbos procesas tampa daug lėtesnis, daug sunkesnis ir daug sudėtingesnis“, (žvelgiant iš autoritarinės perspektyvos). Iš tiesų daug sunkiau padėti klientui taip, kad jis padėtų pats sau, arba sustiprinti tarpines grandis, kad jos įvykdytų savo funkcijas ir pasirūpintų atskiru žmogumi, nei imti ir spręsti problemą už klientą. Tai tampa ypač sudėtinga, kai klientai netiki, kad gali būti įsipareigoję ir išsisukinėja, bandydami sumesti visą atsakomybę socialiniam darbuotojui. Įgalinimo darbas tikrai reikalauja daugiau pastangų ir laiko, bet „jis yra efektyvesnis ir jo rezultatai yra ilgalaikiai“ (resp.).

3.8. Subsidiarumo principo taikymo socialiniame darbe pranašumai

„Subsidiarumo principas suteikia daugiau galimybių eiti į susitikimą su asmeniu“ (resp.). Iš tiesų šis principas reikalauja iš socialinio darbuotojo profesionalumo, tačiau neleidžia susitelkti ties darbo technika, metodais, teorijomis ir į pirmą vietą iškelia dėmesį žmogui ir socialinio darbuotojo santykį su juo. Taigi kaip teigia respondentė, „subsidiarumo principas neleidžia socialiniam darbuotojui būti instrumentaliu“.

Taip pat subsidiarumo principas socialinį darbuotoją įpareigoja apriboti save, nepriimti savęs, bet sugebėti įvertinti kitus ir padėti jiems patiems atrasti bei pasinaudoti savo galiomis. Tokiu būdu subsidiarumas paskatina „bendruomenės ir žmogaus iniciatyvų palaišymą ir vystymą, jų įgalinimą“ (resp.).

Dirbant su klientu pagal subsidiarumo principą, pagalbos procesas tampa „malonesnis, efektyvesnis ir pigesnis“ (resp.). Padėti klientui ir jo artimiesiems prisiimti atsakomybę už tai, ką jie turi daryti, padėti jiems atrasti savo galią visada yra veiksmingiau nei pačiam darbuo-

tojui bandyti spręsti klientų problemas. Darbuotojo požiūris, kad geriau padaryti už klientą, o ne kartu su juo, pirmiausia yra nehumaniškas, antra, nepasitvirtina praktikoje, „yra pasmerk-tas nesėkmei“ (resp.).

Viena respondentė mano, kad socialiniame darbe, kuriame atsižvelgiama į subsidia-rumą ir sąmoningai stengiamasi jį taikyti, galima kalbėti apie „darbo kokybę, profesionalumą ir stiprų profesijos identitetą“. Jos nuomone, kitaip dirbti tiesiog neprasminga.

Išvados

1. Subsidiarumo principo taikymo socialiniame darbe pagrindas – viską apimantis socialinio darbuotojo požiūris į asmenį kaip į subjektą, jo orumo, vertingumo ir lygiavertiš-kumo suvokimas, taip pat pripažinimas, kad žmogaus prigimčiai būdingi solidarumo ryšiai su kitais. Remiantis tokiu požiūriu į asmenį, atsiranda bendradarbiavimo santykis ne tik su klientu, bet ir su kiekvienu pagalbos proceso dalyviu.

2. Socialinio darbuotojo tikslas, dirbant pagal subsidiarumo principą, yra padėti klientui pačiam spręsti savo problemą taip, kad jis ir visi kiti pagalbos proceso dalyviai galėtų reali-zuoti visas savo galimybes. Siekiant šio tikslo, socialinio darbuotojo vaidmuo yra kliento „pa-lydėjimas“.

3. Pagrindinė pagalbos proceso ypatybė, taikant subsidiarumo principą, yra aktyvus kliento dalyvavimas ir jo savarankiškumo skatinimas. Socialinis darbuotojas pagalbos pro-cese turi tapti nebereikalingas.

4. Remdamiesi subsidiarumo principu, socialiniai darbuotojai (jei yra galimybė) renkasi tuos darbo metodus, kurie padeda klientui sukurti solidarumo ryšius su kitais žmonėmis (pvz., savipagalbos grupės, šeimos įtraukimas).

5. Socialinis darbas, taikant subsidiarumo principą, tampa sudėtingesnis ir ilgesnis. Socialinis darbuotojas turi įsipareigoti skirti daugiau laiko ir pastangų, panaudoti daugiau savo sugebėjimų dirbant įgalinimo darba. Kita vertus, darbuotojas turi suvokti savo ribotu-mus, atsisakyti autoritarinio mąstymo ir teikdamas pagalbą neužgožti kliento bei kitų pagal-bos proceso dalyvių.

6. Taikant subsidiarumo principą, pagalbos procesas teikia pasitenkinimą, tampa efektyvus, pasiekama ilgalaikių, o ne trumpalaikių rezultatų.

LITERATŪRA

1. Castera B. *Atverkite duris!* – Vilnius, 1994.
2. Charmaz K. Qualitative Interview and Grounded Theory analysis // Handbook of Interview Research: Context and Method. Ed. Gubrium J. F., Holstein J. A. – London: Sage Publications, 2002.
3. Drape O. Le principe de subsidiarite. – cadets.lyon.free.fr/conf-subsiarite.htm
4. Fisher D. C. *Montesoriška motina*. – Vilnius, 1992.
5. Höffner J. *Krikščioniškas socialinis mokymas*. – Vilnius, 2001.
6. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro į s a k y m a s dėl socialinių darbuotojų kvalifikacinių reikalavimų ir atestavimo tvarkos patvirtinimo // Valstybės žinios. 2002 11 23. Nr. 101.
7. Milon - Delsol C. *L'état subsidiaire*. – Paris, 1992.
8. Payne S. Interview in Qualitative Research//Handbook of the Psychology of Interview. Ed. By Memon A. – Chester: Bull R. John Wiley & Sons, 2000.
9. *Quadragésimo anno*. Pijus XI // Vilnius: Logos. 1992–1993. Nr. 5.
10. Sanicola L. *Šeima ir socialinė aplinka* // Ugdyti kiekvieną vaiką šeimoje ir visuomenėje. – Vilnius, 2003.
11. Spieker M. *Subsidiarumo principas ir pilietinė visuomenė*. // Vilnius: Tėvynės sargas. 2000. Nr. 1–2.
12. Spieker M. *Subsidiarumo principas. Antropologinės prielaidos ir politiniai sekiniai*. // Vilnius: Tėvy-nės sargas. 1995. Nr. 2–3.

13. Stainback S., Stainback W. Understanding and conducting Qualitative research. – Dubuque, Iowa: Kendall/Hunt Publishing Company, 1988.
14. Vittadini G. *Sogetto e bisonio // Educare per educarsi.* – Milano, 1997.

THE PRINCIPLE OF SUBSIDIARITY IN INTERACTION BETWEEN SOCIAL WORKER AND CLIENT

Donata Petružytė

Dr. Sigita Girdzijauskienė

Doctoral Candidate Lijana Gvaldaitė

Vilnius University

Summary

Subsidiarity expresses a very simple but essential idea which we often support even without knowing it. The idea is: every person or organization, having a bigger power has to help those who have less power in that way that this wouldn't hurt freedom but would rather stimulate individual's independence. Subsidiarity is adopted in many different fields (management, politics, education system, etc.). It is considered a universal principle that can be applied in all forms of social life. Therefore the aim of this research was to find out how the principle of subsidiarity can be applied in a social work area, speaking about an interaction between the social worker and the client. Seven respondents took part in this research (from Lithuania, Germany, Italy and USA): social work practitioners and social work specialists, acting in a scientific field. Research results indicated that the basic principle of subsidiarity in interaction between social worker and client is the integral attitude towards the other human being with emphasis of his dignity and value. According to subsidiarity principle the aim of the social worker is to help the client in solving his problems in self-sufficient way, with making full use of his and his environment potential. Social workers, working towards this aim, select the methods, which would support creating relations of solidarity among the client and the other people (for instance, self-supporting groups, family involvement, etc). On the other hand, the client's and his environment's empowerment takes more time, efforts, professional skills, etc. The final conclusion is that the application of the subsidiarity principle is useful and meaningful, since, it provides every participant with respect in of the process of help and support, it answers their needs better and the results achieved are more long-lasting.

Keywords: social work, interaction with client, principle of subsidiarity.